

Spis treści

Wprowadzenie	9
STUDIA I ANALIZY	
Ryszard Skarżyński	
Powstanie polityki i początki prehistorii stosunków międzynarodowych	13
Tadeusz Klementewicz	
Rola wyjaśniania w rozumieniu działań i zjawisk politycznych. . .	35
Mirosław Karwat	
Polityczność i upolitycznienie. Metodologiczne ramy analizy. . .	63
Bohdan Kaczmarek	
„Politologia organizacji”? „Organizatologia polityki”? Polityka w świecie organizacji i organizacyjny sens polityki a ich badanie	89
Sebastian Kozłowski	
Rola deskrypcji w wiarygodnym wyjaśnianiu zjawisk społeczno-politycznych	129
Jacek Ziółkowski	
Perspektywy analityczne w badaniach nad autorytetem politycznym.	147
Maria Urban	
Indywidualizm – kolektywizm a ideologie polityczne.	160
Jerzy Jaskiernia	
Rada Europy jako „organizacja wartości”	172
Jerzy Mizgalski	
Tożsamość narodowa a integracja europejska	189
Agnieszka Rothert	
Państwo postsuwerenne	212
Jacek Zaleśny	
Kontrola konstytucyjności prawa jako forma badania relacji międzynormatywnych.	225

RECENZJE

Grzegorz Rydlewski, <i>Rządzenie w świecie megazmian</i> (<i>Studium politologiczne</i>) (Andżelika Mirska)	265
Jadwiga Staniszkis, <i>Antropologia władzy. Między Traktatem Lizbońskim</i> <i>a kryzysem</i> (Piotr Zakrzewski)	268
Tomasz Żuradzki, Tomasz Kuniński (opr.), <i>Etyka wojny.</i> <i>Antologia tekstów</i> (Justyna Otto)	273
Richard Overy, <i>Dyktatorzy. Hitler i Stalin</i> (Katarzyna Kuryłowicz) ..	280

Contents

Introduction	9
STUDIES AND ANALYSIS	
Ryszard Skarżyński	
The origins of politics and the beginning of prehistory of international relations	13
Tadeusz Klementewicz	
The role of explanation in meaning of actions and political phenomenon	35
Mirosław Karwat	
What is 'political', what is 'politization'. Methodological framework of analysis.	63
Bohdan Kaczmarek	
Political science in the study of organization. Organizational studies of politics	89
Sebastian Kozłowski	
The meaning of description in reliable explanation of the social and political occurrences	129
Jacek Ziółkowski	
Analytical prospekt in scientific research on political authority..	147
Maria Urban	
Individualism – collectivism and political ideologies	160
Jerzy Jaskiernia	
Council of Europe as „organisation of values”	172
Jerzy Mizgalski	
National identity and european integration	189
Agnieszka Rothert	
Postsovereign state	212
Jacek Zaleśny	
The control of the constitutionality of the law as a form of examining relationship between normative acts.	225

REVIEWS

Grzegorz Rydlewski, <i>Rządzenie w świecie megazmian</i> (<i>Studium politologiczne</i>) (Andżelika Mirska)	265
Jadwiga Staniszkis, <i>Antropologia władzy. Między Traktatem Lizbońskim</i> <i>a kryzysem</i> (Piotr Zakrzewski)	268
Tomasz Żuradzki, Tomasz Kuniński (opr.), <i>Etyka wojny.</i> <i>Antologia tekstów</i> (Justyna Otto)	273
Richard Overy, <i>Dyktatorzy. Hitler i Stalin</i> (Katarzyna Kuryłowicz) ..	280

Wprowadzenie

Prezentowany tom *Studiów Politologicznych* jest poświęcony wyjaśnianiu polityki – kluczowej kategorii badań politologicznych. Według podejścia ewolucjonistycznego, polityka powstała na pewnym etapie rozwoju gatunku ludzkiego. Narodziła się jako forma aktywności społecznej wówczas, kiedy ludzie byli w stanie grupować się, wspólnie prowadzić systematyczną, kontynuowaną w czasie działalność gospodarczą. Dojrzała w warunkach wysokiego zagęszczenia populacji. Niedostatek zasobów nasilał rywalizację o dobra, a tym samym wymuszał współpracę i grupowanie się ludzi w określone całości społeczne. Poglębiająca się kooperacja prowadziła do powstawania stosunków władzy, które utrzymywały się w wyniku sprawnego kierowania zbiorowościami ludzkimi i zapewniania im bezpieczeństwa. Jak dowodzą autorzy tekstów zamieszczonych w przedkładanym tomie, polityka koncentruje się na czynnościach związanych z utrzymywaniem ludzkich zbiorowości w zjednoczonej postaci, zdolnych dzięki użyciu wszystkich dostępnych im środków istnieć w wielkiej przestrzeni. W efekcie rywalizacji między takimi zbiorowościami możliwe jest nie tylko zachowanie, ale również poszerzanie dostępu do cenionych zasobów kosztem zbiorowości słabszych politycznie lub pozbawionych cechy polityczności.

Polityka była i pozostaje specyficzną działalnością ludzi, istniejącą w efekcie koncentracji i polaryzacji stosunków społecznych. Jest przejawem mobilizacji zbiorowości gatunku ludzkiego na gruncie specyficznej wizji porządku, nadającej sens ich aktywności w wielkiej przestrzeni i czasie obejmującym życie szeregu kolejnych generacji. Polityka jako zjawisko trwałe, nierozłącznie związane z rozwojem gatunku ludzkiego, jest wyjaśniana w różnych kontekstowych ujęciach i perspektywach badawczych. Stosunkowo często analizując zjawiska polityczne, szukamy odpowiedzi na pytania, dlaczego dany decydent polityczny, organ władzy państwowej czy inny uczestnik stosunków politycznych podjął taką, a nie inną działalność polityczną, jakie przesłanki legły u podstaw przeprowadzonego procesu decyzyjnego. Odtwarzamy różnorodne jego wymiary: polityczne,

ideologiczne, gospodarcze, społeczne czy kulturowe. Poprzez badanie tych wymiarów próbujemy ustalić relacje między działaniami politycznymi a interesami podmiotów polityki. W odniesieniu do działań politycznych zadajemy także pytanie o związki między podjętymi czynnościami a faktycznymi rezultatami tych działań; w rezultacie szukamy wyjaśnienia, dlaczego działanie przyniosło takie, a nie inne skutki, w szczególności dlaczego przyniosło ono oczekiwane efekty, bądź przeciwnie – dlaczego się nie powiodło, a nawet spowodowało niekorzystne następstwa.

Autorzy tomu zwracają uwagę, że wyjaśnianie zjawisk politycznych, zwłaszcza poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, dlaczego w życiu społecznym pojawiają się określone zjawiska polityczne, szczególnie dotychczas nieobserwowane, niepożądane, czy tracące na znaczeniu, wymagają wiedzy faktograficznej zarówno o intencjach i celach działania ludzi, jak i niezamierzonych, dalekosiężnych skutkach ich aktywności politycznej. Wyjaśnianie jest wysiłkiem poznawczym i wiedzytwórczym, prowadzącym do odkrywania nowych zjawisk i prawidłowości życia politycznego. Wymaga myślenia hipotetycznego i wielowariantowej ich interpretacji. Przykładowo pytać więc powinniśmy, dlaczego dany podmiot wykonał określone działania bądź też, dlaczego nie przedsięwziął określonych działań. Żeby odpowiedzieć na to pytanie, trzeba przyjąć hipotezy badawcze dotyczące działań analizowanego podmiotu, dostrzeganych przez niego alternatyw, racjonalności postępowania, jego przekonań, pragnień i motywacji.

Eksplanacji rezultatów działań politycznych dokonujemy też za pomocą interpretacji funkcjonalnych – odwołujących się do roli struktur gospodarczych, społecznych, mentalnych w określonym społeczeństwie jako całości. Nie należy też zapominać o zdarzeniach przypadkowych czy okolicznościach niebranych pod uwagę przez działających, które mogą współkształtować efekty polityki. Wyjaśnianie nie powinno abstrahować od wielości podmiotów polityki oddziałujących na zachodzące zjawiska i procesy. Globalne rezultaty działań politycznych stanowią zatem wypadkową wielu okoliczności i prawidłowości. Wyjaśnianie polityki wymaga odwoływania się do większej liczby praw nauki, nie zawsze przy tym jednoznacznych. Występowanie wielu czynników sprawia, że w nauce o polityce wykorzystuje się modele przyczynowe o charakterze probabilistycznym.

Autorzy podkreślają, że wyjaśnianie zjawisk polityki wymaga dociekań dotyczących kryteriów polityczności zjawisk i procesów. Kontekstowo operujemy terminem *upolitycznienie*, odnoszonym do złożonego, wieloaspektowego mechanizmu współzależności między polityką a zjawiskami

formalnie czy pierwotnie nie zaliczanymi do jej zakresu. Może dotyczyć zarówno wpływu polityki na gospodarkę, kulturę symboliczną, twórczość artystyczną, na funkcjonowanie administracji, mediów czy codzienne prywatne życie ludzi, jak i tendencji przenikania polityki do wszystkich dziedzin życia oraz podporządkowania zjawisk społecznych regułom i celom polityki. Tak więc rozstrzygnięcie tego „co jest polityczne” oraz „co i jak się upolitycznia” jest punktem wyjścia i pozwala trafnie zdefiniować materię i zakres polityki. Zasadne wątpliwości wiążą się z formalistycznym podejściem do kryteriów politycznego charakteru zjawisk społecznych, opartym na próbie mechanicznego wydzielenia dziedziny zjawisk „specyficznie politycznych”; polityką nazywa się wówczas wszystko to, czym zajmuje się upoważniony do tego organ władzy ustawodawczej i wykonawczej w państwie. *Polityczność* danego zjawiska może być bowiem cechą obiektywną, niezależną od tego, czy jakiś ośrodek władzy lub jakikolwiek uczestnik gry o władzę dostrzega je i przypisuje mu znaczenie polityczne. Z drugiej strony można upolityczniać zjawiska nienależące do polityki. Coś, co dotychczas nie było traktowane jako polityczne, staje się polityczne lub w każdym razie zaczyna być interpretowane w kategoriach politycznych (przez pryzmat zjawisk politycznych czy też przez filtr pojęć politycznych), w konsekwencji zaczyna być uznawane za przejaw polityki. Upolitycznienie może więc być zarówno rezultatem splotu okoliczności, jak i intencjonalnych oddziaływań, przejawem taktyki działania określonego podmiotu.

Polityki nie da się wyjaśnić i zrozumieć w oderwaniu od organizacji. Powiązania te są szczególnie widoczne, co wynika z faktu, że polityka jest składnikiem świata organizacji. Zjawiska i procesy polityczne mają organizacyjny wymiar. Polityka dzieje się na organizacyjnej scenie i za pośrednictwem organizacyjnych środków. Nie da się sensownie analizować i opisywać, tym bardziej wyjaśniać polityki, bez uwzględnienia jej organizacyjnego aspektu. Wyjaśnianie polityki przez użycie narzędzi właściwych dla nauki o organizacji wzbogaca teoretyczny i metodologiczny arsenał politologa.

W warunkach *postpolityki*, wraz z „ucieczką” polityki w pozornie niepolityczne segmenty rzeczywistości, im bardziej mechanizmy polityki lokują się w pozornie pozapolitycznych sferach rzeczywistości i im bardziej tradycyjne instytucje polityczne tracą na znaczeniu, stają się fasadowe, zrutynizowane i zrytualizowane, tym bardziej trzeba poszukiwać faktycznych mechanizmów polityki w innych niż zwykle miejscach – w świecie gospodarki, mediów, w różnego rodzaju związkach nieformalnych, w wewnątrzorganizacyjnych, często starannie skrywanych

mechanizmach funkcjonowania partii politycznych, w ich oligarchizacji, w funkcjonowaniu politycznych procesów i uwikłań współczesnych korporacji, zwłaszcza transnarodowych, we wzajemnych interferencjach wybranych segmentów tradycyjnych instytucji politycznych i tych sfer rzeczywistości społecznej, w których dokonuje się faktyczna alokacja zasobów czy też definiowane są płaszczyzny sprzeczności i konfliktów społecznych także w wymiarze ich symbolicznego stanowienia, w tym zwłaszcza w globalnej, ogólnoswiatowej perspektywie. Właśnie w takim kontekście repertuar teoretyczno-metodologiczny wypracowany w badaniach nad światem polityki, aparatura pojęciowa i schematy heurystyczne z pogranicza socjologii i ekonomii oraz politologii wykazują swoją szczególną przydatność i uniwersalne zastosowanie. Mogą dawać badaczom polityki nadzieję, że „uciekająca” przed nimi polityka da się zlokalizować, zrozumieć i wyjaśnić.

Jan Błuszkowski
Jacek Zaleśny